

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

71. Comparatur cum Isocrate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

geret, iterum per domesticos lorarios, cum iam illucesceret, miserum ad columnam alligatum iubet virgis caedi.

Lysiaci characteris in Ciceronis exemplum.

Is est Lysias stylus, & penè continuus tenor. Hæc rotunditas Ciceroni non deest. Sumatur exemplum ex 4. ad Herennium planè Lysiaci characteris signatum. Nam vt fortè hic in balneis venit, cœpit, postquam perfusus est, destitit. Deinde vbi visum est, vt in alueum descenderet, Ecce tibi iste de transverso, heus (inquit) adolecens pueri tui modo me pulsauerunt: satis facias oportet. Hic qui id ætatis ab ignoto, præter consuetudinem appellatus esset, erubuit. Iste clarius, eadem, & alia dicere cœpit. Hic vix tandem (inquit) sine me considerare. Tum verò iste cœpit clamare voce ista, quæ facillè cuiuis rubores elicere posset. Ita petulans es, atque acer, vt ne ad solarium quidem idoneus, sed penes scenam, & in eiusmodi locis exercitus sis? Conturbatus est adolecens, nec mirum, cui etiam nunc pædagogi lites ad aureulas versarentur, imperito huiusmodi conuiciorum. Item.

C I C E R O.

Cic. apud Columell. l. 12. c. 2.

Præparatis idoneis locis instrumentum, & supellectilem distribuere cœpimus, ac primum ea secreuimus, quibus ad res diuinas vii solemus: Postea mundum muliebrem, qui ad dies festos comparatur: Deinde virilem: Item dierum solemnium ornatum. Nec minus calceamenta vtrique sexui conuenientia: Tum iam seorsum arma, ac tela seponerantur, & in altera parte instrumenta, quibus ad lanificia vtuntur, post quæ ad cibum conficiendum vasa, vt assolent, constituebantur: Inde quæ ad lauationem, quæ ad exornationem, quæ ad mensam quotidianam, atque epulationem pertinerent, exponerantur.

Quæ sequuntur, supra Lysiam.

Cic. longè plus habet floris quam Lysias.

Cum ad Cyrum minorem, regem Persarum, præstantem ingenio, atque imperij gloria, Lysander Lacedæmonius vir summæ virtutis, venisset Sardis, ei quæ dona à socijs attulisset, & cæteris in rebus comis erga Lylandrum, atque humanus rex fuit, & ei quendam conscriptum agrum, diligenter consitum ostendit. Cum autem admiraretur Lysander, & proceritates arborum, & directos in quindecim ordines, & humum subactam, atque puram, & suauitatem odorum, qui afflaretur è floribus, rum dixit: Mirari se non modò diligentiam,

sed etiam solertiam eius, à quo essent illa dimensa, atque descripta. Et Cyrus respondit: Atqui ego ista sum omnia dimensus, mei sunt ordines, mea descriptio: Multæ etiam istarum arborum mea manu sunt sitæ: & cæt.

Nihil est in toto Lysia cum his dicendi venerationibus comparandum. Iam in hoc maxime differunt, quòd Lysias, vt Archytæ columba, quando vires inditæ patiuntur, sursum quidem volat, ac si contendit altius, mox exhaustus corrui, & ad terram alliditur. Itaque in exordijs, & attenuatis illis narrationibus, vt notat Halicarnasæus, quasi leni Austro fertur, & exultat. Mox in demonstrationibus, & exornationibus languescit, in affectibus profusus extinguitur, ex quo infinitis virtutibus, quas supra commemorauimus, à Cicerone facili negotio obruitur.

Comparatur cum Isocrate.

CAPVT LXXI.

Isocratis quoque permagnus amator, & fidelis imitator extitit M. Tullius, nec mirum, sunt enim illi Rhetori quàm eximie virtutes. Prima est *Isocratis virtutes.* decora quædam maiestas, quàm illi totum corpus orationis grande, & numerosum, variæque intermicantes sententiæ conciliat. Altera *Isocratis stylus vinea aurea.* ex nominum delectu, iunctura, figurarumque ornatu consurgens quædam formositas, vt mihi plerumque stylus eius videatur, non dissimilis vineæ illi auræ Regum Persarum, quam racemi ex varia margaritarum opulentiâ confecti, mollibus corymbis in serpentem discolorum ornatu vestiebant. Eius verò vis potissimum in Panegyricis elucet, quarum orationum præclarus est artifex, & cum paucis comparandus, quamquam etiam in hoc genere Cicero non cedit. Subijciam ex vtroque locos quàm simillimos, vt facilius vis oratorum dignosci possit. Cicero pro Marcello laudes effert clementiæ, quam bellicis rebus antepont, quòd hæc quidem multorum sint communes, illa vnus propria & certa sit gloria. Hæc ab Isocrate decerpfit, cuius apud Philippum regem hæc sunt verba:

I S O-

ISOCRATES.

Πολύ γὰρ κάλλιον ὄντι τὰς ἐνοίας τὰς τῶν πόλεων αἰεῖν ἢ τὰ τέχνη. τὰ μὲν γὰρ οὐ μόνον ἔχεν φθόρον, ἀλλὰ καὶ τριούτων τὴν ἀγρίαν τοῖς στρατιώταις ἀντιθέσθαι. ἢ τὴν οἰκότητά, καὶ τὰς ἐνοίας κτήσασθαι διωδήσας, ἀπαυτὶς τὴν σὴν διάνοιαν ἐπαυτὶς.

Longè enim præclarior est benevolentiam civium capere, quam muros. Hæc enim non modo invidiosa sunt, sed & eorum causam corporis militum ascribunt. Si verò civium amore, & benevolentiam semel comparaveris, tuam in eo mentem omnes sunt laudaturi. Quanto plenius, & vehementius.

CICERO.

Nam bellicas laudes solent quidem extenuare verbis, easque detrahare ducibus, communicare cum militibus, ne propria sint Imperatorum: & certè in armis militum virtus, locorum opportunitas, auxilia sociorum, classes, commeatu multum iuvant; maximam verò partè fortuna sibi vindicat, & quicquid est prosperè gestum, id penè omne ducit suum. At verò huius gloriæ C. Cæsar, quam es paulò ante adeptus, socium habes neminem, &c.

Item, uterque Principes hortatur ad gloriã, ille Cæsarem, hic Philippum.

ISOCRATES.

Ἐστὶν πρὸς μὲν ἄλλο τι τῶντων ἀπληρώτως ἔχειν, οὐ καλόν. Αἱ γὰρ μετρίοτερες παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκίμῳσι δόξαι καὶ μεγάλης καὶ καλῆς ἐπιδομῆν, καὶ μηδέ ποτ' ἐπιπλάσσει, προσήκει τοῖς πολὺ τ' ἄλλων διενεχέσθαι.

Et in cæteris quidem rebus minimè honesta est inexplebilis quædam cupiditas, cum præsertim mediocritas multorum sermone celebratur, gloriã verò magnam, & excellentem concupiscere, hoc quidem Principum est proprium, qui cæteros quosque longius antecellunt.

CICERO.

Itaque præclaram illam, & sapientissimam vocem tuã inuitus audiui, satis te diu, vel naturæ vixisse, vel gloriæ: satis, si ita vis naturæ, adde etiam, si placet, gloriæ. At quod maximè

est, patriæ certè parum. (Deinde) Quid si istud ne gloriæ quidem tuæ satis est? cuius te esse auidissimum, quamvis sit sapiens, non negabis? Parumne igitur, inquires, magnam gloriã relinquemus? Imò verò alijs, quam multis satis, Tibi vni parum. Quicquid enim est, quamvis amplum sit, id certè parum est, tum cum est aliquid amplius. Item:

ISOCRATES.

Οἴμαι δὲ σε ὅσα ἀγεῖν ὄντος οἱ θεοὶ τὰ ἀνθρώπων διοικῶσιν, οὐ γὰρ ἀτόχεις, οὐτὲ μὲν τῶν ἀγαθῶν οὐτὲ τῶν κακῶν γίνονται τῶν σὺνόντων αὐτοῖς: ἀλλ' ἑκάστοις τῶν αὐτῶν ἐμποιοῦσιν. Credo te non ignorare, quo pacto dii immortales res hominum administrant. Neque enim manum adhibent cum bonis improbisque versantes, sed eam mentem cuique ingerunt, &c.

CICERO.

Quòd si cætera nos magis peruulgata moerunt, vox ipsa Deorum immortalium non mentes omnium permouebit? Nolite enim id putare accidere posse, quod in fabulis sæpè videtis fieri, ut Deus aliquis de cælo cæteris hominum adeat, verteretur in terras, cum hominibus colloquatur, &c.

Nescio quo pacto Cicero etiam in istis comparatus semper est actor. Nec est quod obijcias in Isocrateis locis epistolarem stylum, nomine enim duntaxat epistola est hæc ad Philippum cohortatio, reuera oratio est, nec alio caractere in orationibus virtut Isocrates.

Iam verò à Cicerone multis partibus superatur. Primò, quia nimis lusus, & sinuosus est sermò in omnibus, quod à M. Tullio alienum. Nam etiam si multus sit in amplificatione, tamen auget rebus, sententijs, facibus, aculeis. Longè alia est Isocratis laxitas, quæ meriti à Dionysio reprehenditur, nam ubi nulla est amplificandi occasio, de industria trahit oratione, ut suas expleat periodos.

Deinde, nimis est paruis quibusdam, & puerilibus figuris, numerorumque religioni additus, in quibus vsque ad satietatem molestus est; Semper floridus, & theatralis. ubi minimè esse oportet. Tertio, ut puer Anagnostes, quod antea dictum est, nullos motuum habet aculeos, ex quo languida, & ἀψυχος eius sit oratio. Contraria his vitijs ornamenta, Latino oratori conueniunt. Est enim in amplificationibus

De Arist. respons.

Isocratis vitia.

Isocratis oratio ἀψυχος.

nibus acer, & efficax, in numeris prudens, & moderatus, in affectibus rex, & triumphator. Et hæc ad commendationem Romanæ eloquentiæ parentis sunt allata. Cicerone de viuis sublato, natiuus ille flos Romanæ eloquentiæ emarcuit, & occupata ab Imperatoribus reipublica, quæ fuerant antea grauitatis, in tumidâ, fucatâ, ancillantem denique facundiam paulatim degenerarunt. Quærit enim tunc ad aurium delicias affectatio verborum, concisio periodorum, & illa acumina tam crebra, quibus multa necessitas frigida solent obrepere, ad iunimum effusa in castam linguæ latinæ religionem peregrinitas penè omnia corrumpit. Quanquam nolim ego Heros illos Sallustium, Senecam, Cornelium Tacitum, Plinium Iuniorum, & si qui sunt similes, corruptæ eloquentiæ insinulare, non pariat tamen eos à suis amatoribus Ciceroni, vel præferri, vel etiam æquari, quod in duobus antesignanis ostendam.

Comparatur cum Sallustio.

CAPVT. LXXIII.

Magna Sallustij apud eruditas quasque aures commendatio, nam passim, et propriè acutum in verbis retinensissimus, compertorum, atque integrorum sensuum fecundus, concinna breuitatis artifex, Romanæ denique historię scriptor florentissimus laudatur. Quam illi palmam in manibus infringere nemo sanus conetur. Sed neque prudens vllus rerum æstimator fuerit, qui eundem Ciceroni adæquare velit: Nisi forte quis Cydnum fluuium non spatio aquarum, sed liquore memorabilem, si forte leui aluco placidius manantem viderit, cum Nili magnitudine, copia, specie conferendum putet. Sic sane Sallustius subtilis, acer, comptus, & in sua breuitate plerumque felix, & luculentus. Quando tamen illam Ciceronis maiestatem, & vim fecundissimi pectoris instar torrentis efferuescentem, cum suis licet acutè vibratis sententijs attinget? Adde quod stylli gloriam multis næuis iafuscauit, quos ipsa tolerare non potuit antiquitas. Augustus quippe Cæsar cacozelis haud mediocriter infensus compilatas ex antiqui Catonis originibus voces illi obiecit, quæ caula Asinium Pollionem venustissimum oratorem mouit, ut contra Sal-

lustij stylum scriberet. Lenæus verò grammaticus Pompeij libertus, non contentus cum Lucronem, popinonem, ac lastaurum nominasse. *Vna quæque et scripta monstrissem*, ac M. Catonis verborum furcm in eruditissimum appellat. Quanquam hominis stomacho, haud credendum in omnibus. Cerrè Gellius eum verborum nouatorem agnoscit, & hoc nouandi studium cum multa inuidia fuisse memorat: Seneca in eodem amputatas sententias, & verba ante expectatum cadentia, & obscuram breuitatem, quæ pro cultu habuit, animaduertit: quæ profectò verissimè dicta sunt, & Sallustij legenti passim occurrent. Qualia sunt illa. *Equos ascendere, Colos exanguis, Maiores vestrum Oppidum valens, Et oppulens. Supplicia Deorum: Ad bellum Persi, pro Perside,* & similia, quæ à Sallustio scripta Fronto, Priscianus, & Agretius agnoscunt iam abruptæ, & ambiguae sententiæ, quæ crebra sunt in eo, & affectata? ut faciunt idem maioribus suis, quod dixisset alius, *imitentur maiores suos*. Ea sententia fefellit aliquos interpretes, qui sic reddidere, *ita se gerant erga maiores suos, voluit credo Sallustius æquari, illum imitari.*

Imitum, qui seruus, idem facit occidenti: Item: *Quæ postquam gloria modo, neque belli patrando cognouit:* Significare voluit, ad bellum patrandum minime pertinere. Huius breuitatis studio nonnulla plerumque à Thucydide, & Demosthene accepta, quanquam satis concisè dicta, cogit in loquendi compendium, quo fit, ut eius sententiæ nimis amputata sint, & exiles. Demosthenes Olynth. 2. scripsit. *Αἰ γὰρ ἐν πρῶτῃ δυνάμει συγκροτοῦν καὶ συσχετοῦ τὰς τριαὺς δυνάμεις ἐὶ δέκα πέντε, τότε ἀπειλοῦσιν αὐτὸν ἀνά τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν,* quod ille per concinnam periodum ad maiorem perspicuitatem, & grauitatem extulit, Sallustius amputans reddit: *Secunda res mirè sunt vitij obtentui.* Quæ omnia si rectè perpendantur, longè à Ciceronis felicitate, nitore, atque elegantia discedunt.

Comparatur cum Seneca.

CAPVT. LXXIII.

Dvo post homines natos arbitror, apud Romanam gentem exutisse summa, & propè diuina